

דהמש – לא עיר של אהבה

דפנה יצחקי

במאי 2021, במהלך מבצע שומר חומות, נהרגו בני משפחה של סטודנטית שלי מפגיעת טיל. לקראת הנסיעה עם קולגות מהמכללה לניחוח אבלים נאמר כי אנחנו נוסעים לכפר דהמש. לא הבנתי מה זה דהמש ומדוע כפר. הכתובת של הסטודנטית שלי מופיעה ברשומות המכללה כ"רמלה". אחרי עשרים דקות של נסיעה מתל אביב וניווט בדרך לא סלולה, מגיעים לדמהש. כפר היא לא המילה הראשונה שעולה בראש. אין שום דבר כפרי במקום. רק עזובה והזנחה. אני קוראת את הפסקה הראשונה המופיעה בגוגל תחת הערך דהמש:

כפר ערבי בלתי מוכר בתחום המועצה האזורית שדות דן. צפונית לרמלה ודרומית מערבית ללוד. אלף תושבים ב־80 בתי אב. הכפר אינו מוכר ולכן תושביו אינם זוכים לשירותים ציבוריים כגון פינוי אשפה, תחבורה ציבורית, ביוב ותברואה. המועצה האזורית מעניקה לתושבים שירותים מינימליים של חינוך ורווחה כמתחייב בחוק.

די מהר אבין שכל מילה דורשת עיון והבהרה. מהיכן להתחיל? אולי במילה הראשונה. כפר. במסמכים שונים שעוסקים בדמהש – התכתבויות בין משרדים, מסמכים משפטיים – מופיעים לסירוגין הביטויים "כפר" ו"יישוב", לפעמים "שכונה" או "מתחם". במקום אחד נכתב "אתר". "האתר המכונה דהמש", כותבת עמותת רגבים בחוות דעת שהגישה לוועדת משרד הפנים. ובהמשך: "ישראל מתיימרת להיות מדינת חוק מתוקנת ושיוויונית ולמעשה עוצמת עין בשיטתיות ומתעלמת לאורך

שנים מהפרת חוק בקנה מידה קולוסאלי ובכך מעורדת את העבריינים להמשיך במעשיהם" (משרד הפנים, 2013, עמ' 44).¹ אני מסתכלת לרגע באתר של עמותת רגבים. רגבים היא עמותה ישראלית שהוקמה ב־2006 ועוסקת "בקביעת סדר יום יהודי וציוני למדינת ישראל בהיבטי קרקע, סביבה וזכויות אדם באמצעות מעקב ותיעוד פעילות בלתי חוקית של פלסטינים באדמות המדינה בתחומי הקו הירוק". מאוחר יותר, בסיבוב נוסף של ההליך הארוך מאוד של קביעת השייך המוניציפלי של דהמש, בדיון בוועדת גבולות נוספת של משרד הפנים שתכנס ב־2021 (ובסוף כן תכריע. על זה עוד מעט) ראש עיריית לוד מצטט נתון של עמותת רגבים. נציגי דהמש זועמים. כאוס בישיבה: "אתם חברתם ל'רגבים'". ראש העיר מתעקש שלא, שהוא רק מצטט מדוח (שם, עמ' 30). אני מבינה שהעמדה של רגבים היא כנראה מחוץ לגבולות של הדיון הזה, או לפחות כל עוד הדיון מתנהל במוסדות הרשמיים, ראש עיר (מעורבת) לא יעז להיצמד לעמדה כזו. אז כנראה לא "אתר". "עבריינים" יחזור שוב וידרוש עיון. הנה עמדתה של מתכננת המחוז המוגשת בכתב לוועדה ולפיה לדהמש אין תוכנית מאושרת וכל היישוב הוא עבירת בנייה (שם, עמ' 18). אולי לא רק עמותת רגבים.

אז לרוב כפר או יישוב, לעיתים אתר "של עבריינים", עבירת בנייה. (איך אפשר לקרוא ליישוב עבירת בנייה? האם יישוב הוא רק המבנים? מה עם האנשים?) נחזור לפסקה. כפר ערבי בלתי מוכר. מי לא מכיר? ומדוע?

הדבר הראשון שאני חושבת עליו הוא שהיישוב בלתי מוכר משום שתושביו יושבים על קרקעות שאינן שייכות להם. לא. הכול מסכימים כי מדובר בקרקעות בבעלות פרטית. זה המשפט הראשון שכל מי שאני מדברת איתו אומר, בכל מיני וריאציות ולפעמים יותר מפעם אחת בשיחה. "אין ויכוח שהם יושבים על קרקע שהיא בבעלותם", אומר לי המתכנן מעמותת "במקום". זה גם כתוב בכל מקום, לעיתים בתוספת הסתייגות של "מרבית השטח": "מתחם דהמש ממוקם במרחב התכנון של הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה עמק לוד. שטחו כ־150 דונם. ייעוד המקרקעין הוא קרקע חקלאית מוכרזת. הבעלות על מרבית השטח היא פרטית" (משרד הפנים, 2013, עמ' 14). תושבי דהמש הם אפוא "פליטי פנים" שקיבלו פיצוי עבור קרקעות במקומות אחרים, כנראה ב־1948. כשום מקום לא כתוב בעבור איזה מקום אחר אבל נראה שעל זה דווקא לא מתווכחים.

1 כל ההדגשות בציטוטים הן שלי.

אז מה לא מוסכם? אלו קרקעות פרטיות אבל ייעודן הוא חקלאי. אם כך זה אמור להיות פשוט. ייעוד חקלאי וזהו. הם מתגוררים על קרקע פרטית אך שייעודה חקלאי ולכן צריך לפנותם, לכן הם "עבריינים". גם זה לא. מתברר שיש הליך חוקי של בקשת שינוי ייעוד מקרקעין. השופטת שדנה בנושא הזכירה לרשויות התכנון המקומיות בפסיקה שלה כי הגדרת אדמות הכפר כקרקע חקלאית "אינה גזרה משמים" וכי "חוק התכנון והבנייה מכיר באפשרות לשינוי ייעוד מקרקעין ושינוי תב"ע [תכנית בניין עיר]" (HRW, 2010). אז צריך להגיש תוכניות עם בקשה לשינוי ייעוד הקרקע ולחכות לאישור. השאלה היא כמה זמן מחכים ומהו זמן סביר. ב-17 ביולי 2006 הגישו התושבים תוכנית לאישורן של רשויות התכנון המחוזיות ברמלה. התוכנית לא נידונה במשך 18 חודשים. מתכנן מוועדת התכנון של מחוז המרכז אמר בוועדת הכנסת שדנה בעניין דהמש בחודש ינואר 2007 כי מגישי תוכניות זוכים למענה בדרך כלל בתוך שבועיים-שלושה (מצוטט אצל (HRW, 2010). אולי שבועיים-שלושה זו באמת יעילות בלתי סבירה. וכאן יש איזו מורכבות, לכן קשה להתקדם באישור התוכניות. את התוכניות שהוגשו ב-2006 אי אפשר לאשר כל עוד אין שיוך מוניציפלי, כי אי אפשר סתם כך לתכנן שכונה. "אם הוועדה תחליט שזה רמלה אז אנחנו יודעים לתכנן [...] אנחנו לא מתכננים על הירח", אומר סגן מתכנן המחוז המייצג את ועדת התכנון (משרד הפנים, 2021, עמ' 72). לכל עיר יש אילוצים אחרים. אז קודם צריך לסיים את עניין השיוך המוניציפלי ואז לדון בתוכנית הבנייה. כמה זמן זה אמור לקחת? חצי שנה? שנה? שנתיים?

אני רצה על פני השנים. דיונים, דיונים, ועדת גבולות, עוד ועדת גבולות. החלטה כי אין אפשרות לקבל החלטה. עוד מעט נקרא יותר לעומק וננסה להבין מדוע קשה כל כך לקבל החלטה. או, הנה החלטה. במאי 2021 קבעה שופטת בית המשפט העליון כי מדובר בעינוי דין והמדינה חייבת להחליט על השיוך המוניציפלי עד סוף השנה.

הנה כי כן, האילוצים שהקשו על משיבי הממשלה להביא לפתרון הבעיה התכנונית והבעיה המוניציפלית, אינם מצדיקים הימנעות מוחלטת מהכרעה ביחס אליהן, בייחוד בהינתן הפגיעה הקשה שנגרמת לתושבי הכפר כתוצאה מהעיכוב האמור. לפיכך, אני סבורה כי יש לקבוע שבועיינו הופרה חובתה של הרשות המנהלית לפעול במהירות הראויה. [...] זאת בהינתן העובדה

שהחליך דנן נמשך קרוב לשבע שנים, מבלי שהתקבלו על ידי הגורמים הנוגעים בדבר החלטות שיש בהן כדי לקדם באופן ממשי את הטיפול בנושא ולסיימו, ונוכח תרומת המשיבים כולם לעיכוב המתמשך בטיפול (בג"ץ 5435/14, עמ' 11-12).

עורך הדין מסביר לי שזה פסק דין חלוט. אני לא מכירה את הביטוי ולא נעים לי לשאול. כותבת לעצמי לבדוק. אני יודעת מה זה לחלוט משקה. מדובר באותו שורש ארמי, אבל יש משמעות נוספת: "מוחלט", "סופי". אם כך הפעם זה סופי. היו צריכות לעבור שבע שנים כדי שבית המשפט יקבע שחייבים להחליט ושזוהי לא "המהירות הראויה".

בתחילת ינואר 2022 אכן מפרסמת ועדת משרד הפנים את החלטתה כי דהמש יישאר מסופח מוניציפלית לשדות דן (עמק לוד בעבר) ולא יסופח ללוד או לרמלה. אז זה הסוף? לא. זה רק השיוך המוניציפלי. עכשיו הנושא עבר לשולחנה של שרת הפנים כדי לקבוע את עתיד היישוב.

לטענת מילנר ויעקובי (2017) המדינה לא מכריעה בסוגיה של דהמש זמן רב כל כך כאסטרטגיה משפטית "המאפשרת את היווצרותו של מצב שבו הכוח הריבוני נוכח באופן רציף במרחב הפוליטי הקונקרטי" (שם, עמ' 116). הריבון רוצה להיות נוכח, רוצה להמשיך להיות בשליטה על המקום הזה. מילנר ויעקובי משרטטים שתי אפשרויות – האחת היא הכרה ביישוב והשנייה היא הריסתו. האפשרות השנייה מנוגדת לאופן שישראל תופסת את עצמה כחלק מה"מערב" הגלובלי ה"מודרני", חלק מקולקטיב בינלאומי שהנורמות שלו אינן מאפשרות מחיקה מוחלטת של הכפר" (שם, עמ' 121). אני חושבת רגע על הטיעון הזה. לחלק השני אני בוודאי מסכימה, אבל אני פחות בטוחה לגבי נוכחות הריבון. מכל מה שאני קוראת עולה התחושה כי הריבון אינו רוצה להיות נוכח כלל. הוא מעדיף שבדרך כלשהי הסוגיה תיעלם מעצמה. אולי אפילו האנשים ייעלמו מעצמם. חברה שלי, שקראה את הטיוטה של מאמר זה, תהתה: אולי גם אני הריבון? אני קוראת את השאלה שלה ומרגישה כאב בבטן. מרצה במוסד אקדמי ציבורי – האם אני באמת שונה מיושב ראש ועדת הגבולות או נציגת משרד הפנים?

עדיין עלינו להבין מדוע היה קשה כל כך להחליט על השיוך המוניציפלי. מדוע היה צורך בשתי ועדות של משרד הפנים ופסק דין חלוט של בג"ץ שיחייב את המדינה להכריע. ומדוע ראש עיריית לוד שמח כל כך שדהמש משויכת לשדות דן

ומכנה את ההחלטה "החלטת המדינה ההיסטורית לה חיכינו שנים רבות" ו"בשורה ללוד ולתושביה" (ברטוב, 2022).

שתי ועדות הוקמו מטעם משרד הפנים לאורך השנים במטרה להחליט על שיוכה של דהמש לאחת משלוש אפשרויות – רמלה, לוד או עמק לוד (אשר שינתה את שמה בהמשך לשדות דן). בדוח המסכם של הוועדה השנייה כתב יושב הראש: "דא עקא, אין שכן שמעוניין בשיוך המתחם אליו ונימוקיו עמו" (משרד הפנים, 2021א, עמ' 51). אכן עקא. שתי מסכות של דיונים בשתי ועדות גבולות. פגישות, מסמכים, דיונים, פרוטוקולים. "נודה על האמת, מדובר במנדט מורכב שאינו מסוג המנדטים השגרתיים הנידונים בפני הוועדה. מורכבותו נובעת מהתנגדות נחרצת של כלל הרשויות הגבולות במתחם לשיוכו המוניציפאלי לתחומן" (שם, עמ' 58). ובמילים פשוטות, קשה להכריע כי כל השלוש אינן מעוניינות.

בישיבת הוועדה השנייה מתבקשות שלוש הרשויות להציג את עמדותיהן בדבר שיוך דהמש אליהן. ראש עיריית רמלה מוסר דברים קצרים באמצעות הזום. רמלה לא תוכל לקלוט את דהמש בשל עניינים הקשורים בתקציב ובאתגרים עירוניים. ראש עיריית לוד מגיע פיזית לישיבה ופורץ בנאום. רמלה ולוד הן ערים במרד חברתי-כלכלי נמוך. ערים מעורבות. לוד מתאימה בעיניו אפילו פחות מרמלה כי היא יותר מעורבת. אני מבינה שעד היום לא הבנתי את המושג עיר מעורבת. תמיד חשבתי שכלל שהשכונות עצמן מעורבות יותר כך טוב יותר וכך הפוטנציאל לקיים חיים משותפים רב יותר. ראש עיריית לוד מסביר בלהט שלא. זה יוצר הרבה יותר בעיות, לכן הוא חושב שלא צריך לשייך את דהמש לשטחי לוד. אולי לרמלה. שם יש אוכלוסייה ערבית אבל בשכונות נפרדות. הרבה יותר קל לנהל את העיר ככה. "יש פה רמת חיכוך ונפיצות כזאת ש... איך אומרים בשפת העם? בחיאת, תעזבו אותנו עכשיו, דהמש, עזבו, באמת, זה לא. אני אפילו לא רוצה להתחיל לטפל ולשמוע על זה. יש לנו את הצרות שלנו" (משרד הפנים, 2021ב, עמ' 32). הוא היה בטוח שאחרי מה שלוד חוותה במאי, לא יטריחו אותו להגיע לדיון.

מה שלוד חוותה במאי. זה היה כבר אחרי שנתיים שבהן עבדתי ברמלה ובלוד עם מורות יהודיות וערביות בפרויקט לימוד משותף. הסיפורים של המורות על מה שקרה מחוץ לחלונות שלהן ומה שנכתב בקבוצות הוואטסאפ בימים האלה – אני לא יודעת מתי הייתי כל כך עצובה. אני זוכרת שמצאתי את עצמי בחוף הים והתחלתי לצעוד פנימה ורק כשהכנסתי את הראש לתוך המים הרגשתי שאני מצליחה לנשום.

חיים משותפים בערים המעורבות. עד היום כשמישהי מהמורות אומרת בפגישות שלנו "מה שהיה במאי" יש כאלו שמשפילות עיניים.

אז רמלה לא מעוניינת. גם לוד לא. לא אחרי מה שהיה במאי. ראש מועצת שדות דן כועס על ראשי הערים רמלה ולוד שתיאמו ביניהם לגלגל לפתחו את הבעיה. "מה, אני קופסת עגבניות?" שואל נציג תושבי דהמש. "אתה לא רוצה אותי תעביר אותי ללוד? מחר לוד לא רוצה אותי, יעבירו אותי [לעיר] אחרת?" (שם, עמ' 8).

"שחלילה לא מישוהו יגיד שאנחנו גזענים," מבהיר ראש עיריית לוד (שם, עמ' 33). למה? האם מישוהו טען שיש כאן גזענות?

כן. ארגון אמנסטי אינטרנשיונל ישראל כתב כי "טענות בדבר חוסר יכולתו של הכפר להתקיים כישוב בריקיימא מעלות חשש לאפליה קשה כאשר בו בזמן מקדמת המדינה הקמת ישובים יהודיים קטנים" (משרד הפנים, 2013, עמ' 13). וגם חבר כנסת אחד. במכתב לוועדת הגבולות הראשונה המליץ חבר הכנסת דב חנין לשייך את דהמש לעמק לוד. "הנימוקים להתנגדות המועצה האזורית עמק לוד להכיר בדהמש ככפר בתחום השיפוט שלה אינם מתקבלים על הדעת. ההכרה בכפר ככזה לא תשנה באופן מהותי את מרקם הישובים בתחום המועצה האזורית, שכן כפר דהמש מבחינת גודלו ותנאיו התכנוניים, אינו שונה במידה רבה מיתר הישובים הקיימים במועצה האזורית עמק לוד. השוני העיקרי הוא בכך שתושבי דהמש הם אזרחים ערבים" (משרד הפנים, 2013, עמ' 13).

נציגי שלוש הרשויות נפגעים מההאשמות בגזענות או לאומיות. "דבר חמור נעשה על ידי נציגי דהמש והוא העלאת הנושא בפני ועדת האו"ם בז'נבה על ידי מסמך של הוועדה הישראלית נגד הריסת בתים, הדומה למסמך שהוגש לוועדה מטעם ארגון אמנסטי", כך נכתב בעמדת המועצה המקומית עמק לוד בוועדת הגבולות הראשונה, "עמדת ארגונים אלה פוגעת במועצה האזורית בכך שטוענת שמדובר באפליה על רקע גזעי כזה או אחר ולא על ניסיון אמיתי לאכוף את חוקי התכנון והבנייה" (משרד הפנים, 2013, עמ' 7). וכך גם בוועדת הגבולות השנייה, כפי שמסביר ראש המועצה האזורית: "אני חושב שכן הגיע הזמן לתת פתרון לדהמש. לתושבים שם, כמו שאמרו חבריי, תושבים לכל דבר, שווים בין שווים. אחרון עלי אדמות שמישהו יבוא ויאשים אותי כגזען, אני לא חושב שיש אחד כזה, כי כולם יודעים ש... אני לא יכול לספור את חבריי הערבים, הם חברים לכל דבר, ואני הולך איתם בראש מורם, בגו זקוף" (משרד הפנים, 2021, עמ' 57). אם כן זו אינה סוגיה של אפליה, לאומנות או גזענות.

"כשהמועצה האזורית שדות דן מציגה את המרקם הקהילתי שלה, זה לא לאומנות. 70% מתושבי המועצה הם חרדים-דתיים. להסתיר את זה? להעלים את זה? להפוך את זה לחילוניים?" אומר מנכ"ל המועצה האזורית שדות דן (משרד הפנים, 2021ב, עמ' 60). "לוד לא תוכל לשאת באתגרים הרב תרבותיים ובהשלכות ששילוב תושבי דהמש בעיר יחילו עליה", מסכם יושב ראש הוועדה השנייה (משרד הפנים, 2021, עמ' 44). זו לא לאומנות או גזענות. זאת סוגיה רב-תרבותית.

אני מגיעה לסוף הפסקה שמצאתי בגוגל: "המועצה האזורית מעניקה לתושבים שירותים מינימליים של חינוך ורווחה כמתחייב בחוק". שירותי חינוך ורווחה ניתנים אבל לא ניתנים שירותים אחרים. מה לא ניתן? הרשימה ארוכה: חשמל, מים, ביוב, תחבורה ציבורית, שטחים ציבוריים, פינוי אשפה. הדיון בכל אלו חוזר שוב ושוב. הבת שלי שואלת אותי מה אני כותבת ואני מספרת לה. היא מרימה את העיניים מהטלפון ושואלת איך חיים בלי חשמל ומים. ב-2019 נוסף גם מיגון. חבר הכנסת מוסי רו, לאחר ביקורו בדהמש בזמן מבצע שומר החומות בעקבות פגיעת הטיל הקטלנית, פנה למשרד לביטחון הפנים ולמשרד הביטחון בדרישה למגן את הכפר דהמש בכותבו כי "מותם הכואב של השניים הוא תוצאה של הזנחת הכפר על-ידי המדינה במשך עשרות שנים והיעדר תשתיות מחיה בסיסיות" (הכנסת, 2021).

המדינה אפוא אינה מחויבת לשורה ארוכה של שירותים חיוניים, אך כן מחויבת לשירותי חינוך. וגם זה אינו פשוט. בדהמש אין מוסדות חינוך, לא בתי ספר ולא גנים. הילדים לומדים מאז שנות התשעים בעיקר ברמלה וחלקם בלוד. בשדות דן, בהיותה מועצה של יישובים יהודיים, אין מוסדות חינוך ערביים. אכן הגיוני שהילדים ילמדו ברמלה ובלוד. אז מה הבעיה? בספטמבר 2005 הפסיקה עיריית רמלה את הסעות ילדי דהמש לבתי הספר וב-2006 סירבה העירייה לרשום את ילדי דהמש לגנים ולכיתות א'. האם מפני שמעמד היישוב אינו מוסדר יכולה רשות מקומית להתנער מחובתה לספק שירותי חינוך לילדים? היא בהחלט יכולה לנסות. "אין מחלוקת כי חל על הילדים חוק חינוך חובה (התש"ט-1949) וכי עומדת להם הזכות להסעה לבית הספר", נכתב בפסק הדין שדן בסוגיית ההסעות (עת"מ 2571/05, עמ' 2). אם כן, על מה הייתה המחלוקת? עיריית רמלה טענה כי הילדים שייכים מוניציפלית למועצה אזורית עמק לוד והאחרונה טענה כי "העותרים אינם נמנים עם תושביה" (עת"מ 2571/05, כתב עתירה, עמ' 2). "המועצה אינה נותנת שירותים למי שאינם תושבי היישובים [...] מרשך אינו מוכר במחלקת החינוך של

המועצה, אינו רשום, אין לו כתובת במועצה" (שם). השיוך המוניציפלי. אנחנו יודעים. זה נקבע רק הרבה אחרי כן. אבל אולי זה לא רק זה. בהמשך התגובה לפניית התושבים כותבת המועצה: "במידה ומכתבך מתייחס לפולשים למקרקעין שעל יד מושב ניר צבי, הרי מדובר בבניה בלתי חוקית [...] למיטב ידיעת המועצה כל הבתים נבנו בניגוד לחוק וחלקם הגדול מיועד להריסה על פי צווי בית המשפט" (שם, עמ' 5). כלומר, לא מדובר רק בעניין טכני של שיוך. אם הבתים נבנו בניגוד לחוק, המועצה המקומית רואה עצמה פתורה מהענקת שירותי חינוך לילדים. את זה צריכים תושבי דהמש להביא לפני בית המשפט. ובינתיים מה עשו הילדים? העיתונאי יובל אזולאי תיאר את הסיטואציה בלשון פחות משפטית:

כ־50 תלמידים בבתי ספר יסודיים ברמלה נאלצים להשכים קום מדי בוקר אל הצעדה היומית שלהם. הם לובשים את התלבושת האחידה, נושאים על גבם ילקוטים כבדים שמלאים בספרים ובמחברות ומתחילים לצעוד כחמישה ק"מ בדרכם לבית ספרם. הילדים, בגילאי 6-13, חוצים בדרךם כבישים סואנים ודרכי עפר ומגיעים אל הכיתה מותשים ועייפים. לפנייהם עוד יום לימודים ארוך וכשהוא מסתיים, הסיוט חוזר על עצמו: עכשיו צריך לצעוד בחזרה הביתה, לשכונת דהמש בחלקה הצפוני של העיר (אזולאי, 2005).

הטיעון המוביל של המועצה האזורית עמק לוד בהתנהלות המשפטית בנושא זה היה כי זכאותם של תושבי דהמש להסדרי הסעה נשללת היות שהוריהם מפירים את דיני התכנון וכי מימוש הזכות לחינוך בנסיבות המתוארות, מוטל על ההורים. במילים פשוטות – אם ההורים החליטו להפר חוקי בנייה, שידאגו הם לחינוך של ילדיהם.

השופטים נעזרים בפסק דין במקרה של יישוב בלתי מוכר בנגב בעניין חוסר היכולת של הילדים להגיע לגני הילדים המרוחקים מביתם. במקרה ההוא הכיר בית המשפט בחשש שלא תתמלא חובת המדינה לספק שירותי חינוך אבל היה גם מנגד: "מנגד, מתן שירותי הסעה ליישובים לא מוכרים עלול לסכל את האינטרס המדינתי בהגדלת היקפם של היישובים הפועלים במסגרת דיני התכנון של השלטון המרכזי" (עתמ 2571/05, פסק דין, עמ' 11). היישובים הבלתי מוכרים בנגב עלולים לסכל

את האינטרס המדינתי. האם טיעון כזה יכול לחול גם על דהמש?
לאחר דיון ארוך קבע בית המשפט כי העמדה של המועצה האזורית "להעניש"
את ההורים באמצעות שלילת גישה לחינוך עבור ילדיהם אינה צודקת:

אין זה ראוי כי מיצוי הדין עם תושבי השכונה ועם הורי העותרים, יעשה
באמצעות ודרך ילדיהם. הטלת האחריות על ההורים, שלטעמה של המועצה
האזורית נקלעו באשמתם למצב זה, איננה מקדמת דבר. הנסיבות החברתיות
וההיסטוריות, לרבות הבעיות התכנוניות הקיימות בשכונה, ידועות לרשויות
המדינה מזה עשרות שנים. אינני סבורה כי הפתרון יבוא בהינף קולמוס
ובענישת הילדים במניעת הסדרי הסעת לבתי הספר (שם, עמ' 11).

אם כן עניין ההסעות הוסדר. ב־2006 עיריית רמלה ניסתה לאסור את רישומם של
ילדי דהמש העולים לכיתה א' לבתי הספר שלה. גם בעניין זה הוגשה עתירה וגם
בעניין זה קבע בית המשפט כי העירייה חייבת להמשיך את רישום הילדים לבית
הספר (עת"מ, 1402/06).

שירותי חינוך ניתנים, העיריות אינן יכולות לדחות את רישום הילדים (הן ניסו
אבל בית המשפט פסק שלא) וגם לא יכולות להתנער מהסעות.
עכשיו, מבחינת חינוך, האם זה בסדר? אני שואלת את עו"ד קייס שמייצג את
היישוב מאז 2008 במאבקים משפטיים. הילדים לומדים ברמלה, ושדות דן משלמת
על ההסעות.

עו"ד קייס: "כן, אבל גם זה הושג במאבק משפטי".
נכון. ראינו כי היו שני מאבקים משפטיים. וזה אכן ראוי לציון.
אני: "אבל עכשיו זה בסדר?"
כן אבל...

עו"ד קייס: "הם תלויים בהסעות. את יודעת מה קורה כאן בחורף? בגלל שיש
בעיות תשתית, כשיוצאים גשמים המקום מוצף. האוטובוסים והמוניות לא מסכימים
להיכנס לתוך הכפר, הילדים צריכים ללכת קילומטר כדי לפגוש את הנהגים.
היישוב שוקע. כמו בוונציה. את מכירה את ונציה? אבל כאן זאת לא ונציה. כאן
זאת לא עיר של אהבה".

רשימת מקורות

- אזולאי, י' (2005, 25 באוקטובר). עיריית רמלה הפסיקה ההסעות, והילדים צועדים 5 ק"מ לביה"ס. הארץ. www.haaretz.co.il/misc/1.1052692
- בג"ץ 5435/14, עמותת כפר דהמש ואח' נ' ממשלת ישראל ואח', פסק דין מיום 28 באפריל 2021.
- ברטוב, א' (2022, 9 בינואר). המדינה החליטה: כפר דהמש יסופח סופית למועצה האזורית שדות דן. מקומונט לוד. www.yehudili.co.il
- הכנסת (2021, 13 במאי). היעדר מיגון בכפר דהמש ודרישה להצבת מיגוניות בשטחו – ח"כ מוסי רז.
- מילנר א' וח' יעקובי (2017). חלל ריבונות: דהמש – כרונולוגיה של כפר לא מוכר. תיאוריה וביקורת, 49, 111-127.
- משרד הפנים (2013). דין וחשבון: ועדת חקירה לגבולות העיריות לוד ורמלה והמועצה האזורית עמק לוד. ירושלים.
- משרד הפנים (2021א). בקשה לשינוי גבולות אזור מתחם דהמש, מועצה אזורית שדות דן עיריית לוד עיריית רמלה, דוח ועדה מסכם. ירושלים.
- משרד הפנים (2021ב). פרוטקול ועדת חקירה לגבולות שיפוט – דיון מיום 12.11.2021. עת"מ (עתירה מנהלית) 2571/05. א.א קטין ואח' נ' עיריית רמלה ואח'.
- עת"מ 2571/05. פסק דין מיום 26.5.2008.
- עת"מ 1402/06. עתירה.
- עת"מ 1402/06 פסק דין ניתן ביום 4.7.2006
- HRW (2010). Human Rights Watch. www.hrw.org/he/news/2010/10/08/240779